

PROLOOG

Aare

ATEENA, VEEBRUAR 1940

Eelmisel õhtul oli lund sadanud ja ometi kord oli kuueteistkümneaastane Maria Kalogeropoulou tänulik rohmakate meestekingade eest, mis olid tema 42 suuruses jalale ainsad piisavalt mahukad jalavarjud Ateenas. Lund polnud ta näinud seitsaadik, kui kolm aastat tagasi New Yorgist lahkus. Eelmisel õhtul oli ta raadiot kuulanud ning Milton, tema õe kavalier, oli Maria poole pöördunud ja öelnud, et vahest peaks ta kaaluma Ameerikasse naasmist: „Kõik arvavad, et itaallased tungivad sisse. Seal oleks sul turvalisem.”

Veel aasta eest oleks mõte minna tagasi Ühendriikidesse ja isa juurde Mariat rõõmustanud. Ent enam mitte. Ta ei saanud mingil juhul hüljata oma lauluõpetajat, silmapaistvat hispaania sopranit Elvira de Hidalgot.

Tavaliselt kulus Marial Patissioni tänava korterist konservatooriumisse minekuks kakskümmend minutit, kuid täna muutis lumi liikumise aeglasemaks. Ümber nurga Syntagma väljakule keerates nägi ta, kuidas kortermajast väljus tuttav kuju.

„Proua,” hüüdis ta lumel libisedes ja liueldes, kui püüdis õpetajale järele jõuda.

Elvira de Hidalgo keeras ringi ja naeratas innukale näole enda ees.

„Proua! Ma sain selgeks. Selle trilleri.” Keset tänavat seistes hakkas Maria laulma trillerit „Lucia di Lammermoori” teise vaatuse hullumisstseenist, hääli niivõrd pinev ja tundeküllane, et raputas tänava lumesumbet vaikust.

Elvira tõstis tema vaigistamiseks käe.

Maria oli löödud. „Kas ma tegin valesti? Olin nii kindel, et seekord tuli välja.”

Elvira ohkas. „Ma ei katkestanud sind sellepärast. Maria, sa ei tohiks õues täiest kõrist laulda.”

Maria vaatas talle üllatunult otsa. Ilmselgelt polnud talle mõttesegi tulnud, et tema käitumises võiks olla midagi veidrat. Kõigist Elvira õpilastest oli Maria alati esimene, kes kohale jõudis, ja viimane, kes lahkus; isegi kui tal endal oli tund läbi, istus ta kõigis Elvira tundides, lootes midagi õppida. Ta tahtis olla parim laulja, keda Elvira on kunagi õpetanud.

Nüüd oli ta muserdatud: „Kas ma tegin teile häbi?”

Elvira raputas pead. „Ma lihtsalt muretsen sinu pärast, Maria. Sel list häält nagu sinul tuleb hoida. See on kallihinnaline kingitus. Ära raiska seda lumes lauldes. Praegu oled sa noor ja arvad, et sinu hääli teeb alati seda, mida sa tahad. Ka mina arvasin kunagi nii. Aga see ei jää alatiseks nõnda. Mida rohkem sa oma häält praegu säästad, seda kauem see kestab.”

Elvira võttis tüdruku mööda Patissioni tänavat kõndides käevangu.

„Sa arvad, et oled võitmatu ja et teen tühjast tüli, aga ma tean, millest räägin. Sa pead kannatlik olema, Maria.”

Maria noogutas kuulekalt, aga Elvira nägi, et ta kahtles, ja püüdis leida viisi tema veenmiseks. Tema tähelepanu köitis antiigipoe vaateaken.

„Kujutle ühte Akropolisel muuseumi amforat täidetuna nende kuld müntidega.” Elvira osutas liuale poeaknal. Maria keeras vaatamiseks pead.

„See on sinu hääl praegu. Iga kord, kui sa laulad, annad ühe neist müntidest ära. Nii et kuluta neid targalt, mu kallis, sest kui mündid on kord otsas, ei tule neid enam juurde.”

Maria oli nii pühaliku näoga, et Elvira puhkes peaaegu naerma.

„Kunagi oled kindlasti suur diiva, üks suurimaid sopraneid, keda eales nähtud, ja siis arvad, et oled surematu. Ent kui sind La Scala laval ovatsioonidega tagasi kutsutakse ja rahvas sinu jalge ette roose loobib, siis meenuta neid münte, Maria. Hoiä oma aardest kinni nii kaua, kui saad.”

Nad sammusid hetke vaikides ja siis ütles Elvira: „Muide, sa esitasid selle trilleri üsna hästi, ühtaegu kergelt ja süngelt. Just nagu peab.”

Tema õpilase pühalikule näole ilmus särav naeratus.

Konservatoorium kõrgus nende ees. Elvira puudutas õpilast käsi-varrest.

„Olgu, Maria. Aeg tundi minna.”

Esimene vaatus

ESIMENE PEATÜKK

Rollis sees

PARIIS, 20. OKTOOBER 1968

Maria tõmbas oma Avenue Georges Mandeli korteris pintsliiga vilutuse juti üle silmalau. Käsi oli üllatavalt kindel. Esinemise eel oli see alati nii: enne ta pabistas, aga kui juba riietusruumi peegli ette istus, süvenes ta täielikult töösse ja grimmi peale kandes hirmud taandusid.

Uks avanes ja sisse astus Bruna, tema teenijanna, käes valge rebase-nahkne krae.

„Tõin teile keldrist selle, proua – täna õhtul on jahe.”

Maria noogutas tänuks. Ta ei küsinud Brunalt, miks oli too läinud alla keldrisse, kui kohe teisel pool koridori on karusnahku täis kapp. See karusnahk oli kingitus lavastaja Luchino Viscontilt pärast nende esimest „Traviatat” La Scalas. Kõik teised, sobivamad karusnahad oli talle kinkinud tema viimase üheksa aasta armuke Aristoteles Onassis.

„Kas proua kannab täna õhtul rubiinkõrvarõngaid?”

Maria noogutas. Tema valge satiinkleidi pihik oli tikitud punaste ja kuldsete kristallpärlitega. Rubiinid tooksid veidi värvi näkku, mis oli hoolimata jumestusest kahvatu. Muid ehteid ta ei pane, ei käevõrusid ega sõrmuseid. Kindlasti mitte sõrmuseid.

Ta kuulis Toy, oma puudli häält; järelikult oli Franco juba kohal. Franco Zeffirelli, tema lemmiklavastaja ja parima sõbra ekvivalent,

oli alati punktuaalne. Maria võttis huulepulga, mis läks kokku punaste pärlitega kleidil, ja hakkas värvi peale kandma. Lähedalt oli värvitoon häiriv, nagu oleks tal suu verd täis, kuid Maria teadis, et kaugelt vaadates lisab see tema naeratusele veenvust.

Kui ta sisse astus, mängis Franco koeraga. Mariat märgates libistas ta pilgu hindavalt üles-alla ja noogutas seejärel.

„Kiidan heaks. Väärikas, aga samas suurejooneline. Kas ma rääkisin, et me istume Burtonite kõrval?” Franco Zeffirelli oli just olnud Elizabeth Tayloriga ja tema viimase abikaasa Richard Burtoni lavastaja „Törksa taltsutuses”.

Maria oli üllatunud. „Kas nad räägivad siis prantsuse keelt?”

„Vaevalt, aga neile meeldib draama.” Franco naeratas.

Maria heitis pilgu barokkstiilis kellale kaminasimsil. See näitas poolt kaheksat. Joonia meres sirbikujulisel Skorpiose saarel, mille Onassis kohe pärast nende armuloo algust ostis ja kus Maria oli seni veetnud kõik suved, oli just algamas kiriklik tseremoonia. Siis meenus talle, et Kreeka on ajas tund aega ees. Laulatus, millest Maria oli alles kaks päeva tagasi ajalehest teada saanud, pidi juba läbi olema.

Maailma kuulsaim lesk Jacqueline Kennedy on nüüdseks mrs Aristoteles Onassis.

„Maria?”

Franco sirutas käe tema poole. See oli jahe ja kuiv ning mehest levis nõrka laimihõngu. Maria kõhkles ja lõi siis risti ette. Vastuseks Franco pilgule lausus ta: „Alati enne osatäitmist.” Ühegi teise sõnaga ei saanud tema tänaõhtust tegevust kirjeldada. Ta ei laula, kuid esitab muretu naise rolli sama keskendunult, nagu seisaks La Scala laval.

Franco noogutas ja ütles: „Olen veendunud, et jätad kõik varju, isegi Liz Tayloriga.”

Hetkeks Maria kahtles. „Ma loodan, et saan sellega hakkama.”

Franco kergitas elegantset kulmu. „Enamikule naistele oleks see võimatu, aga Maria Callasele?”

Käekella vaadates võttis mees ta käevangu. „Lähme. Ei maksa lasta fotograafidel kogu filmirulli kaklevate Burtonite peale ära kulutada.”

Etendus La Comédie-Française'i teatris oli Feydeau' farss ja Maria pösed olid sunnitud naeratamisest valusad. Ta ei kandnud prille, nii et laval toimuv oli kõigest hämu, aga Elizabeth Taylori vaimustatud kõkutamine kõrvalistmel andis talle märku, millal naerda.

Maria oli Burtoneid varemgi kohanud. Nad olid sedasorti sära-
vad inimesed, keda Ari jumaldas. Mees oli neid palju kordi Christina pardale kutsunud, aga see polnud kunagi teoks saanud. Burtonitel oli endal jaht olemas.

Maria nägi tohutu suurt teemanti veiklemas Lizi käel, mis parajasti abikaasa reit pigistas. Liigutus, mis andis märku omanditundest. Maria püüdis meenutada, mitmes mees Burton tal on – neljas või viies? Silme ette kerkis mälopilt Elizabethhist pitsmantiljas. Oli see pulmast Burtoniga või sellele eelnevast? Aga see tõi talle meelde tolle teise laulatuse kaugel Kreeka saarel ja ta pidi hingama sügavalt kõhuõõnest, et mitte karjuma hakata. Korraks tundis ta, kuidas vihasööst kõhtu söövitab ja kurku kõrvetab. Kui ta praegu laval seisaks, oleks ta Medeia ja laulaks kättemaksutootust Iasoni, oma truudusetu armastatu vastu, kes heitis ta kõrvale, et naituda teise naisega.

Raevuohe oli piisavalt vali, et Franco oma elegantse profiili tema poole pööraks ja tal kätt puudutaks. Maria teadis, mida see puudutus tähendas. Ta oli unustanud etendada täiel rinnal elu nautivat naist. Ta naelutas pilgu lavale.

Kui eesriie langes, kiirustas paar fotograafi mööda vahekäiku publikut pildistama. Maria tahtis juba pea kõrvale keerata, kui Elizabeth Taylor tal käsivarrest kinni kahmas ja lähemale kummardudes sosistas: „Käituge nii, nagu ma räägiksin teile kõige naljakamat asja, mida te kunagi kuulnud olete.”

Maria kuuletus, heites pea teeseldud lustis kuklasse. Elizabethi hämmastavad kannikesevärvi silmad sädelesid.

„See peaks küll esikaanele jõudma. Muretu Maria Callas oma vana semu Liz Tayloriga nalja nautimas.”

Ta patsutas Maria kätt. „Meie, diivad, peame kokku hoidma. Järgmine kord ärge usaldage meest enne, kui teil sõrmus sõrmes on.”

„Katsun meeles pidada, Mrs Burton.”

Maxim'si minek oli olnud Franco mõte. Maria tahtis korterisse tagasi minna, aga lasi end veenda, et õhtusöök restoranis, kus ta oli nii palju kordi Ariga söönud, saadaks eksimatu sõnumi. Kui auto Rue Royale'il restorani punakuldse fassaadi ette sõitis, hingas ta sügavalt sisse. Francol käest kinni hoides peatus ta fotograafide hordi ees ja manas näole parima esietendusenaeratuse. Ta teeskles, et ei kuule hõigatud küsimusi – „On teil mr Onassisele midagi öelda, proua Callas?”, „Kas see on teie uus mees, Maria?” – ning hoidis pea püsti ja silmad säravad, kuni oli turvaliselt restorani punases plüüssisemuses.

„Missugune rõõm teid täna näha, proua Callas. Tegelikult lausa au.” Ülemkelner Girardoux tegi kerge kummarduse, mis tunnustas nii Maria julgust tulla kui ka mehe tänu, et naine oli taas kord otsustanud tema restorani esikaanele panna.

„Teie tavapärase laud on valmis, kui te muidugi,” jätkas Girardoux sujuvalt, „mujal istuda ei eelista.”

„Miks ma peaksin küll seda tegema, Gaston?”

Oma rolliga kohanedes sisenes Maria restorani peasaali. Ta suundus nurgalaua poole juugendstiilis maali all, mis kujutas suplevat nümfi. See oli Ari lemmiklaud, sest tema arvates andis see talle parima vaate kaaseinestajatele ja vastupidi.

„Sa pead mulle rääkima, kes siin on, Franco. Sa ju tead, kui pime ma olen.”

Maria oli lapsest saati lühinägelik ja kandis üksi olles prille. Ent täna õhtul oli ta avalikkuse ees. Ta ei tahtnud näha inimeste näoilmeid, kui nad teda märkasid. Piisas sellestki, et ta kuulis äratundmissosinaid: „Jah, see on tema, Maria Callas, ooperilaulja. See, kes enne Jackie Kennedyt Onassisega oli. Huvitav, kuidas ta end praegu tunneb.”

Maria mõtles tagasi kõigile neile kordadele, kui ta Normana laval seisis, lauldes valust, mida armastatu soov teise naisega naituda oli talle põhjustanud. Publik nuttis, kui Maria tõi välja kogu Bellini partituuri võrratu paatose. Keegi polnud seda kunagi paremini laulnud. Kuid nüüd ta mõistis, kui puudulik tema esitus oli olnud, sest teadis, mis tunne on olla armastatud mehe poolt hüljatud.

Franco uuris saali. „Kaugeimas nurgas on Windsorid koos Marie-Hélène de Rothschildiga. Hertsoginna lehvitab sulle.”

Maria tõstis käe, et vastu lehvitada.

Franco jätkas. „Ja teises nurgas näen Noël Cowardit õhtustamas Marlene Dietrichi ja ühe väga ilusa poisiga.”

Kelner asetab Maria ja Franco ette kaks šampanjapokaali ja mees tõstis klaasi, et talle toosti öelda. „Sinu terviseks, Maria.”

„Uue mehe auks minu elus.” Nad kõlksasid klaase ja naeratasid teineteisele. Kõigile, kes ei teadnud, et Franco eelistab Les Halles'i pakikandjaid, näisid nad ideaalse paarina. Franco Zeffirelli oli olnud Maria lavastaja mõnes tema suurimas rollis ja oli üks tema lähimaid sõpru. Üheksa aasta jooksul, mis Maria Onassisega veetis, olid nad vähem kohtunud, kuna Franco oli keeldunud jalga Onassise jahile tõstmast. „Ma ei saa kullast kraanide kõrval ärgata, kallid, isegi mitte sinu pärast.” Ta ei kiitnud heaks ka seda, kui Maria Ari soovitusel juuksed lühikeseks lõikas. „Väga sobilik uueks karjääriks uudiste-diktorina, Maria.”

Juuksed kasvasid tagasi ja olid nüüd pealaele kuhjatud, lisades tema 175 sentimeetrile paari sentimeetri jagu pikkust veel juurde.

Sel kevadel oli ta leidnud esimesed hallid juuksekarvad. Ta oli neid naerdes Onassisega näidanud: „Vaata, mida sa minuga teinud oled, Ari.”

Nüüd sellele tagasi mõeldes jäi mulje, et keha teadis juba siis, mis teda ees ootab.

Girardoux tuli tagasi neilt tellimust võtma.

„Mulle see, mis tavaliselt,“ ütles Maria.

Girardoux noogutas. „Alustuseks ehk veidi puravikke, proua? Peakokk ise korjas need täna hommikul.“

Girardoux' hääletoon oli meelitav.

„Ta valmistab neid šalottsibulate ja kooretilgaga, veidikese estragoniga ... ei midagi rasket, uskuge.“

Maria teadis, et Girardoux poleks ettepanekut teinud, kui Ari oleks seal olnud; Onassisega võttis ta alati sama roa – böff roheline salatiga –, aga ta tundis, et Girardoux tahtis talle sel öhtute öhtul rõõmu valmistada.

Maria noogutas. „Kui te nii peale käite.“

„Te ei kahetse seda, proua.“

Ülemkelner eemaldus ja Franco naeratas julgustavalt. „Mul on hea meel, et sa jälle sööd, Maria. Öelgu Windsori hertsoginna mida tahes, aga on täiesti võimalik olla liiga rikas ja liiga kõhn.“

Šampanja hakkas mõjuma ja Maria suutis naerda, kui Franco jätkas lõbustavat monoloogi teistest restoranis viibijatest, sellest, kes oli Marie-Hélène'i viimane armuke ja kuidas Windsori hertsog oli palunud oma vennatütrelt kuninganna Elizabethilt riiklikku matust ja too sellest keeldus. Vilunult ja märkamatumult vältis ta mainimast midagi, mis Mariale haiget võinuks teha.

Puravikke serveeriti väikestel vasest soojenduspannidel, lihavad seened läikimas maitserohelisega üle kirjatud koorekastmes. Maria võttis tükikese kahvli otsa ja pistis suhu. Roog oli just nii maitsev, kui Girardoux oli lubanud, seente ja koore hõrk külluslikkus vürtsitatud estragoni kirbusega. Ehk oligi see viis, kuidas edasi minna, kaotada end teistesse ihulikesse naudinguisse, naudinguisse, mida ta endale niivõrd kaua oli keelanud. Ta mõtles ümber nurga asuva pagariäri pudisevale *croissant*'ile, kohvijäätisele Sirmiones, äsja ahjust võetud

spinatipirukale Ateenas. Ta võiks süüa nii palju, kui ihkas; lõppude lõpuks, kellele see nüüd korda läheks, kui ta kaalus juurde võtab. Ent seesugusest mõttest hoolimata pani ta kahvli käest ja lükkas kahe kolmandiku ulatuses ikka veel täis seenepanni eemale. Ta tahtis endiselt näha välja nagu Maria Callas, La Divina, mitte nagu Maria Kalogeropoulou, paks teismeline, kes ei teadnud muud viisi oma nälja kustutamiseks.

„*Avez-vous terminé*,* proua Callas?” Ta tõstis pilgu ja nägi Girardoux’ pettumust, kui ta pooleldi söödud puravikuroa minema viis.

„Seened olid imemaitavad, aga minu vanuses peab ettevaatlik olema.”

Franco rääkis parajasti anekdooti mustvalgest maskiballist, mille Truman Capote Plazas korraldas, kui ta poolelt sõnalt vakatas ja käe Maria randmele pani.

„Naerata,” sosistas ta.

Maria kuulis selja taga tuttavat häält.

„Kas sa näe, minu vana sõber proua Callas. Pean ütleva, et ma ei oodanud sind siin täna õhtul näha, aga väga vapper sinust!”

Maria keeras end ümber ja nägi enda ees Elsa Maxwelli – veteran-peokorraldaja ja seltskondliku tüütuse, kes oli üksteist aastat tagasi teda Arile tutvustanud – väikesi välkuvaid silmi ja otsusekindlat suud. „Elsa! Missugune üllatus! Arvasin, et elad nüüd New Yorgis.”

Maria kummardus, et naist põsele suudelda, vältides hoolikalt harjaselist sünnimärki tema lõual.

„Marie-Hélène nõudis, et tuleksin ja aitaksin teda peoga, ning ma ei saanud keelduda. Ta on alati olnud niivõrd truu sõber.” Maria teadis, et torge käis tema pihta. Kuid ta tegi näo, et ei märka seda, ja viipas oma kaaslaste poole.

„Elsa, kas sa tunnud Franco Zeffirellit?”

* Kas Te olete lõpetanud (pr k). – Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

„Tunnen, võiks lausa öelda, et mina leiutasin ta!”

Franco suudles Elsa tõntsakate sõrmustatud sõrmedega kätt.

Elsa Maxwell naeratas, näidates oma ebaloomulikult valgeid hambaid. Ta oli rietatud kuldbrokaadist siiludesse, mis tema kehaümarusi vaevu vaos hoidsid.

„Pean ütlema, Maria, et aastad on sinu vastu väga armulikud olnud. Sinust oli tark lapsi mitte saada – sellepärast te näetegi Windsoris hertsoginnaga nii tähelepanuväärselt nooruslikud välja –, ei ühtegi emaduse muret, mis seda valget laupa kortsutaks.”

Elsa tõstis sigaretipitsi suu juurde ja tõmbas mahvi.

Franco, kes nägi Maria ninasõõrmeid laienemas, tegi juttu. „Kas te ei istuks, Elsa?”

„Ei, tänan, kallid Franco. Ma ei tohi lasta hertsogil oodata, rääkimata hertsoginnast, kes on minu meelest viimasel ajal veelgi kuninglikum kui tema mees, ja mis Marie-Hélène’i puutub, siis ...” Aga Elsa ei andnud millegagi märku, et kavatseb jätkata. Ta ohkas ja pani oma tõntsaka käe südamele.

„Ma tahtsin lihtsalt öelda, kui ... vastutavana ma end tunnen, Maria. Pean silmas seda, et kui ma ei oleks sind aastaid tagasi Arile tutvustanud, ei istuks sa praegu siin ega teeks vaprat nägu. Nüüd ma muidugi kahetsen seda sügavalt, aga toona ... Noh, pidasin seda ainuõigeks, et kaks maailma kuulsaimat kreeklast omavahel tuttavaks saavad.”

Elsa prunditas huuli, et näidata, kui kahju tal on.

Maria vaikis. Ta oli kangestunud; ta oli seda olekut laval nii palju kordi mänginud, aga esmakordselt mõistis ta, mis tunne see on, kui oled võimetu eelseisvat katastroofi ära hoidma.

„Pean silmas seda, et kui ma poleks teid nii-öelda kokku viinud, oleksid ikka veel koos selle oma abikaasaga. Senjoor Meneghiniga. Kuidas sa teda kutsusidki? Tita, eks? Üsna väike mees, ma mäletan, aga sind pole ju kunagi häirinud selliste meestega koosolemine, kes sulle ainult õlani ulatuvad.”

Elsa puhus õhku suitsupilve.

„Aga sa ei saa väita, et ma sind ei hoiatanud, Maria. Mul on tunne, nagu oleksin tegelane kreeka tragöödias, see, keda keegi ei kuula. Mis ta nimi oligi?”

Ta vakatas, et hingata välja järjekordne suitsukoonal. „Cassandra, kes ennustab tragöödia saabumist, aga on igaveseks määratud jääma tähelepanuta ja minu puhul ärapõlatuks.”

Kahetsev pealiskiht oli Elsa näolt kadunud.

Maria püüdis naeratada. „Elsa, nii armas sinuga jälle juttu ajada, aga ma ei näe midagi traagilist selles, et kalli sõbra Francoga kahekesi oma lemmikrestoranis õhtustan. Kuid kardan, et kui sa kauemaks siia jääd, süüdistatakse sind kroonivastases kuriteos. Hertsog kiikab ühtelugu siiapoolle. Oleks tõeline tragöödia, kui sa minu pärast nii hinnalisi sõpru solvaksid.”

Ent Elsa ei heitnud Windsorite poole pilkugi; ta hoidis silmad Marial.

„Kui sa vaid oleksid mind kuulda võtnud, Maria. Sa tead, et olen sulle alati ainult õnne soovinud.”

Maria tabas Elsa hääles enesehaletsusnoodi ja judistas end sisimas. Seda nooti oli talle lapsepõlvest saati ette mängitud. Ema nutmas Patissioni tänava köögis ja sõnamas: „Olen sinu heaks kõik ohvriks toonud, Maria”; abikaasa Battista Meneghini väitmas nende villas Garda järve ääres: „Olen kogu oma elu sulle pühendanud.”

Ta oli varakult õppinud, et keegi ei hooli sellest, mis on parim Mariale, vaid ainult Callasele, imelise häälega diivale. Ainult üks mees oli näinud teda naisena, mitte pelgalt anumana jumalast antud häälele, ja nüüd oli see mees teise naise abikaasa, naise, kelle ainus anne näis olevat rikaste ja võimukate meeste hõivamine.

Ta tõusis püsti ja sosistas alla kummardudes Elsale kõrva: „Kui sa tõesti tahad, et ma õnnelik oleksin, Elsa, siis jäta sa mind rahule. Ja muide, sa ei pea isegi teesklema, et tunned meie tutvustamise pärast

süüd. Me oleksime Ariga niikuinii kohtunud. Meid viis kokku saatus, mitte Elsa Maxwell.”

Maria keeras Elsale selja ja võttis Francole naeratades istet.

„Nii, kuhu me jäämegi?”

Franco hakkas lobisema oma viimasest ettevõtmisest, Assisi Franciscusest rääkivast filmist, kuni Maria arvas olevat ohutu temalt küsida: „Kas ta läks ära?”

Franco noogutas.

„Olin unustanud, et Elsal on vastik komme nagu kuri haldjas välja ilmuda just siis, kui sa seda kõige vähem ootad,” ütles Maria ja jõi klaasi tühjaks.

Franco naeris. „Noh, ära lase tal õhtut ära rikkuda. Mäletad, me tulime ju lõbutsema!” Ta tõstis klaasi. „Ei mingeid kurje haldjaid enam.”

Maria puudutas klaasiga mehe klaasi. „Elsal ei ole minu üle enam võimu,” tema nägu lõtvus, „sest halvim on juba sündinud.”

TEINE PEATÜKK

„Casta Diva”

NEW YORK, SEPTEMBER 1956

|

Kui lennuk enne maandumist tiire tegi, nägi Maria tuttavat siluetti ja avastas end naeratamas. Tema kodu oli nüüd Itaalia, aga New Yorgis oli midagi, mida ta kuskilt mujalt polnud leidnud. See oli paik, kus ta esimest korda oli adunud oma hääle väge, paik, kus Mary Anne Kalogeropoulou mõistis, et ühel päeval saab temast Maria Callas.

Surunud rabeleva Toy-puudli paremasse kaenlasse, lehvitas ta lennuki ukselt fotograafidele. Tema taga nurises Tita kuumuse üle: „Kuidas saab septembri lõpus veel nii kuum olla?” Temast välja tegemata astus Maria trepist alla, seljas Diori stiilis kostüüm sallkraega jaki, pliiatsseeliku ja mustvalge õlgkübaraga.

Ta oli tellinud selle komplekti ekstra Milanost *madame* Bikilt, kes Puccini tütrena* mõistis, kuidas peaks diiva riides käima. Maria teadis, et pärast maailmakuulsaks sopraniks saamist oli Ameerika ajakirjanike tervitamine New Yorgi reisil samaväärne mis tahes etendusega laval.

„Mis tunne on jälle New Yorgis olla, proua Callas?”

* Biki, pärisnimega Elvira Leonardi Bouyeure, oli tegelikult Puccini kasutütre Fosca tütar ja Puccini kasulapselaps.

Reporterite küsimustesadu algas kohe, kui ta hakkas trepist alla tulema.

„Võrratu on olla tagasi sünnilinnas.” Maria naeratas ajakirjanike karjale.

Üks siirsakarist ülikonnas reporter naaldus lähemale. „Proua Callas, te sündisite siin New Yorgis, kolisite kolmeteistkümneselt Kreekasse ja elate nüüd Itaalias. Kolm keelt olemas nagu naksti! Huvitav, mis keeles te mõtlete?”

Diiva kallutas pea justkui küsimust vaagides küljele.

„Mis keeles ma mõtlen? Põnev küsimus, aga ma ei oska sellele vastata. Saan vaid öelda, et ma loendan inglise keeles.”

Ajakirjanike hulgast kostis tunnustavat naerukõhinat. Siis hakkas küsimusi tulvama igast suunast.

„Kas vastab tõele, et te nõudsite, et teile makstaks suuremat palka kui dirigent Herbert von Karajanile Viini Riigiooperis?”

„Maria, on see tõsi, et te sööte saledana püsimiseks hommikusöögiks böffi?”

„Kas soovite kommenteerida kuuldust, et lähete Hollywoodi Kleopatrat mängima?”

Toy-puudel haukus mõtte peale, et tema perenaine võiks minna Hollywoodi, aga Maria näol püsis kindel naeratus. Ta nägi ajakirjanike peade kohal Metropolitan Opera peadirektori Rudolf Bingi pikka kuju.

„Härrased, palun, proua Callas vastab küsimustele hiljem.” Mehe inglise keel oli segu tema Viini lapsepõlve lühikestest konsonantidest ja ta omaks võtnud riigi ümaramatest vokaalidest.

Maria ulatas talle käe ja Bing suudles seda aeglaselt, et ajakirjanikud jõuaksid pildistada.

„Mul on teile üllatus, proua Callas.”

Bing astus kõrvale ja tema taga seisis Maria isa, George Callas (endine Kalogeropoulos), seljas kreemikas linane ülikond, ikka veel demonstreerides oma Clark Gable'i vuntse.

„Isa!”

Maria astus tema poole ja isa sirutas käed, et teda kaisutada. Hetkeks, aga ainult hetkeks tundis ta end kaitstult. Isa tõmbus eemale ja välklambid sähvisid pimestavalt.

„Härra Callas, mis tunne on olla Maria Callase isa?”

„Kas ta päris oma hääle teilt?”

„Millal te teineteist viimati nägite?”

„Kus teie ema on, proua Callas?”

Bing juhtis nad lennuterminali ette pargitud limusiini juurde ja varsti söitsid nad läbi Brooklyni. Maria rääkis sõidu ajal Bingiga inglise keeles, abikaasa Titaga, kes ei osanud peaaegu üldse inglise keelt, itaalia keeles ja isaga kreeka keeles. Kui ta vaatas Tita kõrval istuvat George'i, siis mõtles ta, et kuigi mehed olid peaaegu eakaaslased, nägi isa neist kahest noorem välja. Ta oli end vormis hoidnud ja tal olid ikka veel kõik juuksed peas. Maria emast lahus elamine oli talle ilmselgelt hästi mõjunud.

Bing kelkis, et nad oleksid maha müünud ka kahekordse koguse hooajapileteid. „Ja pressi huvi on olnud erakordselt suur. Kõik tahavad teid esikaanele, isegi ajakiri Time.”

Maria krimpsutas nägu. „Ma loodan, et te keeldusite, mr Bing. Kui olete kõik piletid maha müünud, nagu väidate, siis ei ole teil ilmselgelt reklaami vaja ja mina eelistaksin mitte raisata oma aega ajakirjanike peale. Nad võivad minust kirjutada pärast seda, kui on kuulnud mind laulmas.”

Bing oli šokeeritud. „Time'i esikaanel olla on suur au. Seda müüakse kõigis riigi ajalehekioskites ja nad ei ole kunagi varem ooperilauljast kirjutanud.”

Bing oli sellise häälega, nagu oleks Maria keeldunud Auleegioni ordenist.

„Kas te tõesti arvate,” sõnas Maria pilku Bingile kinnitades, „et Time tahab mind esikaanele minu laulmise pärast? Te ju kuulsite, mis küsimusi ajakirjanikud seal väljas mulle esitasid – need ei käinud minu muusika kohta.”

Bing ei pilgutanud silmi.

„Nad tahavad teid, sest te olete suurim praegu elusolev diiva. Time'i kaanele pääsevad vaid oma valdkonna silmapaistvaimad esin-dajad. Albert Schweitzer, Salvador Dalí, Eleanor Roosevelt.”

Meneghini küsis temalt itaalia keeles, millest Bing räägib. Maria vastas, et Bing oli temalt küsimata korraldanud tema kaaneloo aja-kirjas Time. Titale näis Time'i mainimine muljet avaldavat.

„Kui palju nad sulle maksavad?”

Bing, kellel oli itaalia keel suus, surus naeratusse alla ja tähel-das kärsitult ilmet Maria näol, kui too ütles: „Nad ei maksa nende intervjuude eest, Tita. Ameerikas arvavad nad, et teevad sulle teene, kui kasutavad sind selleks, et rohkem eksemplare müüa.”

George, kes oli mekinud karahvini sisu, mille ta limusiini pani-paigast leidis, vaatas üles ja ütles kreeka keeles: „Kas sa saad tõesti Time'i esikaanele, Maria? Tead, kõik loevad seda ajakirja. Minu juuk-suri juures on see ka olemas. Kogu naabruskond tunneks sinu üle uhkust.”

Bing ei saanud aru, mida Callase isa oma karedas keeles ütleb, aga nägi, et see veenab Mariat, kes mõne aja pärast Bingile noogutas.

„Olgu. Ma olen nõus ajakirjale Time intervjuud andma.”

II

Puud Central Parkis olid just hakanud tuld võtma. Roheline asen-dus kollase, oranži ja paiguti punasega. Sügis, see nii ameerikalik aastaaeg; Maria mäletas, kuidas isa viis teda ostma *hot dog*'e nende korterist ümber nurga kaubitsevalt tänavamüüjalt. Nad seisid kõnni-teel ja vitsutasid hunnituid roosasid vorste koogilaadsete kuklite vahel, mis tilkusid kollase sinepi ja punase ketšupi põhivärvide-st. Maria oli teadnud, et ei tasu mainida seda käiku emale, kes pidas seesugust Ameerika toitu saatana kätetööks. Tol ajal oli see olnud

üks maitsevamaid asju, mida ta kunagi oli söönud. Ta juurdles, kas see maitseks ikka veel sama hea. Mitte et ta järele oleks proovinud. *Hot dog*'id ei kuulunud enam tema menüüsse.

Ta keeras end tagasi sviidi poole, mis, kuigi üsna luksuslik ja toretsevalt varustatud tiibklaveriga, mida ta harjutamiseks vajas, ei olnud – nagu ta kahtlustas – kõige uhkem pind, mis hotellil pakkuda oli. Majutuse oli broneerinud Tita, kellele ei meeldinud kulutada rohkem kui vajalik.

Kui ta viimati New Yorgis käis, oli ta maganud isa Washington Heightsi korteris sohval. See oli kaksteist aastat tagasi, vahetult pärast sõja lõppu. Ta oli tulnud otse Ateenast, veendunud, et Metropolitan Opera tema annet kohe märkab. Esinemisproovis laulis ta laitmatult, aga muusikadirektor oli pakkunud talle kõigest teisejärgulist lepingut toatüdrukute ja õuedaamide rollideks. Maria oli selle kõhklemata tagasi lükanud. Ta oli mehele öelnud, et on Ateenas juba kolm aastat peaosi mänginud. Muusikadirektor oli juhtinud tähelepanu sellele, et enamik kahekümne kolme aastaseid lauljaid mingist kahtlasest Euroopa ooperiteatrist oleksid õnnelikud mis tahes võimaluse üle laulda Metropolitan Operas.

Maria jalutas minema, öeldes direktorile, et kunagi palub Met* jumalakeeli, et Maria Callas nende laval esineks. Nüüd tundis ta teatud rahuldust teadmisest, et tal oli õigus olnud.

Telefon helises.

„Proua Callas, siin on üks härra, kes väidab, et on ajakirjast Time.”

Hetkeks tundis Maria kiusatust sellise isiku olemasolu eitada, aga ta oli isale lubanud ja oma lubadustest pidas ta kinni.

Pärast kiiret pilguheitu peeglisse veendumaks, et ta on nii-öelda Callase režiimil – juuksed soengus, jumestus täiuslik, ilma prillideta –, läks ta ust avama.

Õbluke prillidega mees tutvustas end Robert DeGerasimona.

* Metropolitan Opera üldtuntud lühend.

Ta tassis suurt lintmagnetofoni, mis ta ühele küljele kallutas.

Maria vaatas ärevalt salvestajat. „Loodetavasti ei kavatse te minu laulmist lindistada.”

DeGerasimo raputas pead. „Ei, see on ainult meie vestluse lindistamiseks.”

Maria kergitas kulmu. „Kui ameerikalik. Euroopas kasutatakse märkmeid.”

DeGerasimo patsutas oma masinat. „Noh, selle pisikese eeliseks on see, et me teame täpselt, mida öeldi.”

„Juhul kui otsustan kohtusse kaevata?” küsis Maria.

„See tähendab, et ma ei saa teid valesti tsiteerida, proua Callas.”

DeGerasimo naeratas ja Maria andis käega märku, et ta istuks tema vastu sohvale, hiiglaslik magnetofon nende vahel.

Intervjuu algas tavaliste küsimustega tema lapsepõlve kohta New Yorgis. Kas tema perekond oli musikaalne? Mis oli esimene laul, mida ta mäletas end laulmas, ja nii edasi. Juba palju kordi oli neid küsimusi talle esitatud ja tema neile vastanud. Ta hakkas end vabamalt tundma.

„Kas soovite midagi juua, mr DeGerasimo?”

DeGerasimo raputas pead. „Tööl olles ei joo ma kunagi ja suitsetama te arvatavasti ei kehuta.” Mees naeratas talle.

„Ei, ei kehuta. Suits on minu vaenlane.”

„Kas teie ainus vaenlane, proua Callas?” DeGerasimo kallutas end lähemale.

„Ainus, keda ma tõeliselt kardan. Kõik, mis ohustab minu häält, ohustab ka mind.” Maria haaras endal kõrist, et oma mõtet ilmestada.

„Kriitikuid ja tänamatut publikut te siis vaenlaseks ei pea?”

Maria manas näole viimistletud naeratuse. „Iga esinemine on lahing, mr DeGerasimo. Pean võitlema iga viimase kui laval oldud hetke. Tavaliselt ma võidan, aga juhtub ka, et ma kaotan, ja see on valus. Kuid ma ei süüdistata publikut, kui mul ei õnnestu nende poolehoidu võita.”